

ԳՐԱԹՕՍԱԿԱՆ

Bibliographie de l'Arménie. Հայաստանի մատենագիտություն. Հեղինակ՝ Ա. Սարգսյան. Կապ. Փարիզ 1946. էջ 196. 80.

Պր. Ա. Սարգսյան, իրաւագիտութեան պատմութեան, որ ներկայիս կը պատշաճաբար փափաքէ Պետական «Ազգային Մատենադարան»-ին մէջ, արժեքաւոր մատենագիտական հրատարակութիւն մը կատարած է. Bibliographie de l'Arménie տիտղոսով:

Օգտուել այս գրքին, ինչպէս նաեւ բերած ծառայութիւնը մեծ է բանասիրական աշխարհի մէջ. անշուշտ առձեռն բանալի մը ամէն եւրոպացի կամ հայ գիտնական մատենադարանի ձեռքին մէջ եւ առաջնորդ սկսնակ բանասէրներու:

Եւրոպական լեզուներով հայերու մասին յօրինուած գրքերու ցուցակն է այս փոքրիկ մատենագիտութիւնը, որուն յառաջաբանը գրած է Փրանսացի Ակադեմիական Պր. Ռենէ Կրուէ:

Գիրքը 14 լեզուներու բաժնուած է, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, տեղագրութիւն, գրականութիւն, ծէս... ևն. ևն... վերնագրերով, որոնց ներքեւ հեղինակներու անուան ալբաններու կան կարգով դասաւորուած են գրքերը. կարեւորագոյն յիշատակներու հետ շատ մը գրքերու քով նշանակուած են Փարիզի Ազգային Մատենադարանի դարակներու թիւերը: Ամէնէն վերջ գրքերու մէջ նաեւ գրքոյի մէջ յիշուած հեղինակներու անուանացանկը յարակից էջերով:

Ընդամենը՝ շուրջ 1800 հրատարակութիւն կը յիշատակուին հոն, դրուած Փրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, իտալերէն, լատիներէն, ռուսերէն, հունարերէն, լեհերէն, գաներէն եւ սլաւերէն լեզուներով:

Պր. Սարգսյան շատ համեստութեամբ իր իսկ ներածութեան մէջ, Ալլէք Մուսէի հետ «մատենագիտական գործիք մը ճակատագրականօրէն անկատար կ'ըլլայ», կ'ըսէ. ներկայ գրախօսականին հակիրճ տողերն ալ չեն ներեր որ մատնանշենք այս կամ այն գրքին անյիշատակ մնալը, կամ մէկ քանի փոքրիկ անճշտութիւնները: Սակայն մեծ դարմանը պատճառեց մեզի ուսերէն լեզուով հրատարակուած հայագիտական բազմաթիւ գրքերու բացակայութիւնը. 150-է աւելի հրատարակութիւններ կը պակսին հոն, առ նուազն, եթէ նոյնիսկ Հայաստանը Սովետ. Հայաստանի մէջ վերջին շրջանին հրատարակ ելած թանկագին գրքերը:

Վստահ ենք սակայն որ Յարգոյ Հեղինակը պիտի ուղէ աւելի եւս կատարելագործել իր այս օգտաշատ ձեռնարկը, որուն արդէն ռահմիրայ կանգնած է բազմահմուտ Հ. Գարեգին Զարհանալեան:

Եւ աշխատութեան հերոս՝ Հ. Արսէն Ղազիկեան՝ իրենց համանուն գործերով: Անոնց եւ նման աշխատակիցներու հետ Պր. Սարգսյան ալ յատուկ զնահատանքի պիտի արժանանայ հայկական մատենագիտութեան գործին համար բանասիրական աշխարհի առջեւ: Հ. Ն. Տ.

ՃՇՏ ՈՒՄՆԵՐ

«Աւետիս Տէրումեան»-ի մասին գրուած յօդուածին շուրջ՝ Յ. Գույումճեանէ:

«Հայրենիք» օրաթերթի 1948 Մեպտեմբեր 11, և յաջորդ թիւին մէջ կարդացի Յո Ներսէս Բագմալիւյի և Յաւայի Նիսալի մը խորագրերով դիտողութիւններ ուղղուած՝ «Բազմավեպ»-ի խմբագրութեան, Աւետիս Տէրումեանի մասին գրուած յօդուածի մը առթիւ Յակոբ Գույումճեանէ: «Հայրենիք»-ի խմբագրութիւնը կրնայ իրաւունք ունենալ, քայց կը կարծեմ թէ քիչ մը չափազանցած է և անիրաւ տեղ մեղադրած է «Բագմալիւյ»-ի խմբագրութիւնը: «Հայրենիք» պէտք էր գիտնալ որ Միխիլարի Տունը երբեք կուսակցական խնդիրներու մէջ մտած չէ և հետապնդած մի միայն ազգային շահերը և քարոզած ճշմարիտ ու անկեղծ հայրենասիրութիւն: Իր պաշտօնաթերթը «Բազմավեպ» նմանապէս կուսակցական հանգամանք չունի, և ընդհանրապէս երբ տեղ կու տայ իր սիւներուն մէջ նորիկ գրողներու, ատով նպատակ ունի քաջալերելու հայ գրի մշակները: Թէ ո՞վ է Աւետիս Տէրումեան, մեզի համար անծանօթ մ'էր, ինչպէս անշուշտ վենետիկի, երկար տեւն պատերազմի պատճառաւ ընդհատուած ըլլալով մեր յարաբերութիւնները Ամերիկայի հետ: «Հայրենիք» պէտք էր նկատի առնէր այս պարագան. պէտք էր նկատի առնէր նաեւ որ երբ յօդուածագիրը Սարոյեան ներու և Սիւրմէլեաններու կողմէն արժանաւոր դասելու աստիճան պատիւ կու տայ անձի մը, այլեւս խմբագրութիւնը, չունենալով հարկ եղած տեղեկութիւնը, հաւատք ընծայած էր անոր:

Յետոյ անարդար է ըսել «Բազմավեպ» ամսականի ղեկավարին նուիրուած օրկան է: Անարդար է, վստիքի է «Բազմավեպ»-ի ամէն թիւին մէջ կը կարդամ միշտ բանասիրական, գրական յօդուածներ, և միայն վերջին էջերուն մէջ ժողովրդին աւելի մօտ գրութիւններ, որպէս զի ասով «Բազմավեպ» կարենայ ծառայել ազգային զանազան խտերուն:

Պէլլուի.

Թղթակից՝ Ա. Ե.

ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Աւելցնենք մեր կարգին՝ որ ստուգիւ ոչ մէկ ատեն «Բազմավեպ» կուսակցական եղած չէ, այլ ծառայած լոկ Հայկական Մշակոյթի ծաւալման: Խնդրոյ առարկայ եղած յօդուածին հրատարակութիւնը բնականաբար արդիւնք է կարեւոր տեղեկութեանց պակասին:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

Խնդրում եմ «Բազմավեպ»-ի խմբագրութիւնից տեղ տալ հետեւեալ երկտողին.

Բոլոր այն երկրներին, ուր խօսքն ազատ է եւ ուր թէկուզ մի բուն հայութիւն կայ, անկեղծ եւ խոր վշտի արտայայտութիւններ լսուցին հօրս՝ Ա. Ահարոնեանի մահուան ցոթիւ, ուղղուած կա՛մ Ահարոնեան ընտանիքին, կա՛մ հայ մամուլին:

Գրեթէ անկարելի պիտի լինէր մի առ մի պատասխանել միայն Ահարոնեան ընտանիքի անդամներին ուղղուած վշտակցութեան այն բոլոր հեռագիրներին եւ նամակներին, որոնք ստացուցին հայկական Սփիւռքից՝ Իրաքից, Իրանից, Սիւրիայից, Լիբանանից, Եգիպտոսից, Եթովպիայից, Յունաստանից, Իտալիայից, Ֆրանսայից, Գերմանիայից, Անգլիայից եւ Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկայի երկրներէն:

Այլի տիկին Նուարդ Ահարոնեանի եւ Ահարոնեան ամբողջ ընտանիքի կողմից սրտի պարտք ունիմ երախտագիտութեան խօսք ուղղելու բոլոր նրանց, որոնք վշտակցեցին մեզ, եւ մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին, Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին, Կարգինալ Պատրիարք Գ. Աղաջանեանին, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Կիւրեղ արք.ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի եւ Եւրոպայի Կենտրոնական Կոմիտէներին, Վենետիկի Միխիլարեան Միաբանութեան, Հայ Առաքելական Եկեղեցուն, որ ամենուր հոգեհանգստեան պաշտօնով յարգեց հօրս յիշատակը, Հ. Օ. Միութեան, հայ մամուլին եւ հայրենակցական Միութիւններին:

Թող ներողամիտ լինին բոլոր նրանք, որոնց անունները մէկիկ մէկիկ յիշատակելու համար նեղ պիտի գային այս սիւնակները, բայց որոնց վշտակցութիւնը հաւասարապէս թանկ է մեզ համար:

Օգտուում եմ այս առթիւ հրապարակով շնորհակալութեան խօսք ուղղելու Մարտէյի ընկերներին եւ բարեկամներին, որոնք խնամքով եւ գուրգուրանքով չըջապատեցին հօրս՝ նրա երկարատեւ հիւանդութեան ընթացքում, եւ յատկապէս Նշան Կակոսեանին եւ Նշան Դարբինեանին, որոնք տասնեւչորս տարի շարունակ եղան Տիկին Նուարդի ամէնօրեայ աջակիցները հօրս հոգատարութեան գործին մէջ, բժ. Սիւրիւհիտարեանին, Տիկին Թէլեանին (նախկին Շահլամեան), Տիկ. Հազարեանին եւ Չաթիկեան ամուսիններին, որոնք վերջին տարիներս իրենց հանգստաւէտ բնակարանը տրամադրեցին հօրս:

Խնդրում եմ միւս հայ բերքերին արտապիլ այս երկտողը:

1948 Սեպտեմբեր, Նիւ Եորք

ՎԱՐԳԳԵՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

